Μακεδονικά

Τόμ. 2

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1941-1952

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1953

Σωκράτους Κουγέα, Η υπό τους Μακεδόνας ένωσις τών αρχαίων Ελλήνων και ο καταστατικός αυτής χάρτης (Διάλεξις γενομένη εν τη αιθούση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών). [Μακεδονική λαϊκή βιβλιοθήκη αρ. 6]. Θεσσαλονίκη, 1252. 8ον α. 16.

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.9313](https://doi.org/10.12681/makedonika.9313)

Copyright © 2016, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (2017). Σωκράτους Κουγέα, Η υπό τους Μακεδόνας ένωσις τών αρχαίων Ελλήνων και ο καταστατικός αυτής χάρτης (Διάλεξις γενομένη εν τη αιθούση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών). [Μακεδονική λαϊκή βιβλιοθήκη αρ. 6]. Θεσσαλονίκη, 1252. 8ον α. 16. *Μακεδονικά*, 2, 776-779.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9313>

δώση εἰκόνα τῆς τραγωδίας τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς. Τὰ στοιχεῖα συνεπλήρωσε βραδύτερον ἐκ τῶν ἐλθόντων εἰς φῶς κατὰ τὴν δίκην τοῦ Βουλγάρου Κάλτσεφ καὶ τοῦ Ἰταλοῦ Ραβάλι, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ κυριώτεροι ὀργανωταὶ τῶν διαπραχθέντων ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ κακουργημάτων κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐχων ὥς βάσιν τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ συλλεγέντα νέα στοιχεῖα ὁ συγγραφεὺς ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ παρὸν ἔργον «ὥς μικρὰν συμβολήν, ὅπως μετριοφρόνως λέγει ὁ ἴδιος, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μαρτυρικοῦ καὶ ἡρωικοῦ μας ἔθνους».

Ἡ συμβολὴ πράγματι εἶναι σπουδαία. Γεγονότα μὲ ὀνόματα καὶ χρονολογίας, ἀφηγήσεις καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀφθονοῦν εἰς τὸ βιβλίον, ἐν παραρτήματι δὲ προστίθενται καὶ πίνακες κατὰ ἐπαρχίας τῶν τε καταστραφεισῶν οἰκοδομῶν, καθὼς καὶ τῶν ἐκτελεσθέντων εἰς ἑκάτον πέντε πόλεις καὶ χωρία τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτά, μολονότι φυσικὰ δὲν ἐξαντλοῦνται τὰ ἀνεξάντλητα δυστυχῶς φρικτὰ γεγονότα τῆς Κατοχῆς, τὸ βιβλίον ἀποβαίνει πρῶτης τάξεως ἱστορικὴ πηγὴ τῶν δυστυχῶν χρόνων, τῶν ὁποίων εἰκόνα ζωηρὰν δίδει, καὶ τεκμήριον ἀναμφισβήτητον τῆς κακούργου διαγωγῆς ὠρισμένων ὀργάνων τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν δρασάντων Βουλγάρων κομμитаτζήδων καὶ τῶν συμμαχησάντων μετ' αὐτῶν κομμουνιστῶν.

Τὰ γεγονότα ἐκτίθενται σαφῶς μὲ γλῶσσαν ζωηράν, τὴν ὁποίαν πλημυρίζει βαθεῖα ἐθνικὴ συγκίνησις καὶ ἀνθρωπίνῃ ὀργῇ καὶ ἀγανάκτησις διὰ τὰ τελεσθέντα κακουργήματα, αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται καὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν τὸ ἔργον χαρακτηρισθῇ ὡς ἐθνικὸν ἀνάγνωσμα δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἰδίᾳ τοὺς δεινοπαθήσαντας πληθυσμοὺς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, τὰ δεινὰ ἀκριβῶς τῶν ὁποίων ἐξιστορεῖ.

ΣΤΙΑΤΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Σωκράτους Κουγέα, Ἡ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας ἔνωσις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὁ καταστατικὸς αὐτῆς χάρις (Διάλεξις γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν). [Μακεδονικὴ λαϊκὴ βιβλιοθήκη ἀρ. 6]. Θεσσαλονίκη, 1952. 8ον σ. 16.

Ὁ συγγραφεὺς, τέως καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ νῦν πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, δεχθεὶς εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ὅπως λάβῃ μέρος εἰς τὴν σειρὰν τῶν διαλέξεων αὐτῆς, ἐξέλεξεν ὡς θέμα τῆς πρὸς τὸ μακεδονικὸν κοινὸν ὁμιλίας του τὴν ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας ἔνωσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὸν καταστατικὸν αὐτῆς χάριν.

Ἦτο πολὺ γνωστὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ὅτι οἱ Ἕλληνες, κατετμημένοι κατὰ πόλεις καὶ ἐπὶ αἰῶνας μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐφθείροντο, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας κατωρθώθη ἡ ἑνωσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ μεγαλεπιδόλου καὶ μεγαλοπράγμονος βασιλέως τῶν Μακεδόνων Φιλίππου τοῦ Β' μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην εἰς τὸ «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» κατὰ τὴν ἐν Κορίνθῳ σύνοδον. Ἄγνωστοι ὅμως παρέμενον ἡ φύσις τῆς ἐνώσεως καὶ ἰδίως οἱ ὅροι αὐτῆς. Τὸ κενὸν τοῦτο συνεπλήρωσεν ἐπιγραφὴ, εὑρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καββαδίου ἐν Ἐπιδαύρῳ. Ὁ εὗρων τὴν ἐπιγραφὴν ἀνεγνώρισε τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, ἀλλ' ἐνόμισεν ὅτι ἀφεώρα εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Πρῶτος ἀνεγνώρισεν ὅτι αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' συμπληχθὲν «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» ὃ συγγραφεὺς, πρὸς τὸν ὁποῖον σινεφωνήσαν καὶ ὅλοι οἱ ξένοι ἐπιγραφικοί. Νεώτεροι ἐρευνᾶν προσέθεσαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Καββαδίου εὑρεθέντα καὶ νέα τεμάχια, οὕτω δ' αὕτη, ἃν δὲν κατέστη πλήρης, παρέχει ὅμως πλέον σαφῆ ἔννοιαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ ἰδρυθέντος Κοινοῦ. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡρομήνευσεν ὁ ὀμιλητὴς σαφῶς καὶ διδακτικῶς εἰς τὸ ἀκροατήριόν του εἰς τὴν προκειμένην ὁμιλίαν.

Εἰς αὐτὴν ἐξῆρε τὴν τόσον δυσφημισθεῖσαν προσωπικότητα τοῦ Φιλίππου, ὥς ἐνὸς ἐκ τῶν μεγίστων Ἑλλήνων, συγκεντρώνοντος, ὅσον οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων, ὑπερόχους ἀρετάς, στρατιωτικὰς, πολιτικὰς, διπλωματικὰς καὶ κυβερνητικὰς, ἐξυπηρετουμένας ἀπὸ ἰσχυρὰν θέλῃσιν, δραστηρίαν ἐνέργειαν καὶ ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ἐμπνεόμενον ἀπὸ τὰς πανελληνίους ἰδέας τοῦ Ἰσοκράτους, δὲν ἦτο νὰ κατακτήσῃ καὶ ὑποδουλώσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ εἰς κοινὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν τὴν Ἑλλάδα, πρῶτον τὸ ὁποῖον ἐγένετο πασιφανὲς ἀπὸ τὴν μετὰ τὴν ἐν Χερωνείᾳ μάχην διαγωγὴν του ἀπέναντι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τὰς ὁποίας, πλὴν τῶν Θηβῶν, ἀφῆκεν ἀφρουρήτους καὶ ἐλευθέρους νὰ πολιτεύωνται κατὰ τὰ πάτρια. Συγχρόνως προσεκάλεσεν αὐτὰς νὰ στείλουν πρέσβεις εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ νὰ λάβουν ἀποφάσεις περὶ τῆς κοινῆς εἰρήνης. Τῶν ἀποφάσεων τούτων ἀπότοκος εἶναι ὁ πολιτικὸς ὁργανισμὸς, ὅστις ὠνομάσθη «Τὸ Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων».

Ὁ ὀμιλητὴς προχωρῶν ἀναλύει σαφῶς τοὺς ὅρους τοῦ Κοινοῦ τούτου, ὡς προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς. Τοὺς παραθέτομεν ἐν συντόμῳ χάριν τῶν ἀγνωστῶν τῶν Μακεδονικῶν.

Βάσις τοῦ Κοινοῦ ἦτο «ἡ κοινὴ εἰρήνη καὶ συμμαχία» ἐπὶ ποινῇ κοινοῦ πολέμου κατὰ παντὸς διαταράσσοντος αὐτήν. «Οἱ κοινωνοῦντες τῆς εἰρήνης ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι καὶ ἀφρουρήτοι, πολιτείας καὶ νόμοις χρώμενοι τοῖς πατρίοις», μὲ ἄλλους λόγους τὸ Κοινὸν δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἀποτελουσῶν αὐτὸ πόλεων. Ἐδρα τοῦ συνεδρίου τοῦ Κοινοῦ δὲν ἦτο ἡ Κόρινθος. Αἱ σύνοδοι αὐτοῦ

ἐγίνοντο, ὅταν μὲν ὑπῆρχε κοινὸς πόλεμος, καὶ τοιοῦτος ἐννοεῖται κυρίως ὁ κατὰ τῶν Περσῶν, τὸν ὁποῖον ἐσχεδίαζεν ὁ Φίλιππος, ὅπου οἱ πρόεδροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἤθελον ἐκάσποτε ὀρίσει, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης, ὅπου ἐγίνοντο οἱ σιεφανῖται ἀγῶνες, δηλ. εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἢ τοὺς Δελφοὺς ἢ τὴν Κόρινθον ἢ τὴν Νεμέαν. Οἱ συνέδροι ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τῶν πόλεων ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ ποινῇ προστίμου διὰ κάθε παράλειψιν, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐκάστης πόλεως. Ἐκ τῶν συνέδρων τούτων ἐκκληροῦντο πέντε πρόεδροι, δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ κληρωθοῦν πλείονες τοῦ ἑνὸς ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως. Οὗτοι ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κοινοῦ ἀπέναντι τοῦ Συνεδρίου, ἐὰν δὲ ὑπῆρχεν ἀφορμὴ κατηγορίας κατ' αὐτῶν, αὕτη ὑπεβάλλετο πρὸς ἐκδίκασιν ἐνώπιον τῶν συνέδρων εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν σύνοδον. Πρὸς τοὺς προέδρους τούτους ἀπηυθύνετο πᾶσα καταγγελία κατὰ πόλεως, παραβαινούσης τοὺς ὅρους τοῦ Κοινοῦ.

Οἱ συνέδροι εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν δι' ὑποθέσεις τοῦ Κοινοῦ ἦσαν ἀνεύθυνοι ἀπέναντι τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ἀντεπροσώπευον, εἶχον δὲ αὐτοί, ὡς καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου πεμπόμενοι πρέσβεις, ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν, ὅταν διήρχοντο διὰ τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὸ Κοινόν, ἀπαγορευομένης τῆς φυλακίσεως, συλλήψεως, ἀπελάσεως καὶ ἐπιβολῆς εἰς αὐτοὺς χρηματικῆς ἐγγυήσεως. Ὁ παραβιάζων τὴν ἀσυλίαν ἐδικάζετο ὑπὸ τῶν συνέδρων.

Οἱ συνέδροι εὐρίσκοντο ἐν ἀπαρτίᾳ καὶ ἀπεφάσιζον, ἂν ἦσαν πλείονες τοῦ ἡμίσεος. Αἱ ἀποφάσεις των ἦσαν ἀνέκκλητοι, διὰ δὲ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐφρόντιζεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἢ ὁ «ἐπὶ τῆς κοινῆς φυλακῆς καταγλειμμένος ἢ τεταγμένος ἄρχων», ὁ ὁποῖος, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἶχεν ὡς ἔδραν αὐτοῦ τὴν Κόρινθον. Αὐτὸς ἀπετέλει, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἐνῷ τὸ Συνέδριον ἦτο τὸ βουλευτικὸν καὶ δικαστικὸν σῶμα τοῦ Κοινοῦ.

Ἐν καιρῷ κοινοῦ πολέμου αἱ μετέχουσαι τοῦ Κοινοῦ πόλεις ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ ἀποστέλλωσι στρατιωτικὰς δυνάμεις, τὸ ποσὸν τῶν ὁποίων καθώριζεν ἀναλόγως τῆς δυνάμεως τῶν πόλεων ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων. Ἡ ἀποστολὴ ἦτο ὑποχρεωτικὴ ἐπὶ ποινῇ χρηματικοῦ προστίμου, καθοριζομένου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ιδιότητος τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἢ ἀμελήσασα πόλις ὤφειλε νὰ ἀποστείλῃ.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τοῦ ὁμιλητοῦ καταφαίνεται ὅτι τὸ Κοινὸν ἀπετέλει εἶδος ὁμοσπονδίας, ἀναλόγου πρὸς τὴν «Κοινωνίαν τῶν ἐθνῶν»¹

¹ Ὁ ὁμιλητὴς ἄλλοτε παρέβαλε «τὸ Κοινόν τῶν Ἑλλήνων» πρὸς τὴν «Κοινωνίαν τῶν ἐθνῶν» ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι. Πραγματεῖα βραβευθεῖσα εἰς τὸν πρῶτον Κανδηλώρειον ἀγῶνα. Ἀθῆναι 1928».

ἢ τὸν σημερινὸν «Ὁργανισμόν τῶν ἠνωμένων ἔθνων», πολὺ τελειότερον ὅμως τοῦ σημερινοῦ, διότι οὔτε βέτο εἶχεν οὔτε ἐστερεῖτο στρατιωτικῆς δυνάμεως αἱ δὲ πόλεις ἐν περιπτώσει κοινοῦ πολέμου εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μετέχωσιν ὅλαι ἀνεξαίρετως εἰς αὐτόν, ἐκάστη ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς της.

Ἡ ὁμιλία τοῦ συγγραφέως εἶναι ἀξιανάγνωστος ὄχι μόνον δι' ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ λάβουν τινὰ ἔννοιαν τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μακεδόνο· βασιλέως, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσους θέλουν νὰ μάθουν πῶς ἀντεμετώπισαν οἱ ἄρχαοι Ἕλληνες, καὶ ἰδίᾳ ὁ Φίλιππος, προβλήματα, τὰ ὅποια καὶ σήμερον μετὰ τῶν λαῶν παρουσιάζονται.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Α. Συγγοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης. [Ἑταιρεία Μακεδονικῶν σπουδῶν. Ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι ἀρ. 2]. Θεσσαλονίκη, 1949. 80 σ. 38.

Στὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ ὁ κ. Ε. πραγματεύεται δυὸ σπουδαῖα τοπογραφικὰ ζητήματα τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Καταφυγῆς καὶ τοῦ Σταδίου της.

1. Ἡ Καταφυγή. Ὁ κ. Ε. παραβάλλοντας προσεκτικὰ δυὸ περικοπὲς λόγων, ποὺ ἐξεφώνησαν ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τοῦ Ἀγ. Δημητρίου κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰ., καταλήγει στὸ συμπέρασμα, ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Καταφυγή ἦταν ναὸς τῆς Θεοτόκου, κτισμένος ἐπάνω ἀπὸ ἓνα σύμπλεγμα στοῶν. Ἀπὸ τίς στοᾶς αὐτές, ὅπου κατὰ τὴν παράδοση ὁ Ἀγ. Δημήτριος εἶχε πιαστῇ ἀπὸ στρατιῶτες τοῦ Μαξιμιανοῦ Γαλερίου, ξεκινοῦσε τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τοῦ Ἀγίου πομπή, ποὺ κατέληγε στὸν ὁμώνυμο ναό. Χρονολογώντας ἔπειτα ὁ κ. Συγγόπουλος παλαιότερο ἀγιολογικὸ κείμενο, ποὺ μιλεῖ ἐπίσης γιὰ τίς ὑπόγειες στοᾶς, καθορίζει ὅτι ἡ παράδοση γι' αὐτὲς ἔχει δημιουργηθῇ μετὰ τὴν Ι' καὶ ΙΔ' αἰ., ὅτι τὸ ὄνομα Καταφυγή παρουσιάζεται ἢ τοῦλάχιστον διαδίδεται στίς ἀρχὲς ἕως τοῦ ΙΔ' αἰ., ὅτι εἶναι ἐπώνυμο τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ κατόπιν ἐπεκτείνεται στίς στοᾶς, καὶ τέλος ὅτι οἱ στοᾶς καὶ ἡ Καταφυγή πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν γύρω ἀπὸ τὴν Παναγία τῶν Χαλκῶν.

Οἱ γνώμες τοῦ κ. Ε. εἶναι ἀπόλυτα πειστικές.

2. Τὸ Στάδιον. Ὁ κ. Ε. ἐρμηνεύοντας ὀρθὰ τὸ χωρίο μιᾶς ἀνώνυμης διήγησις γιὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγ. Δημητρίου ἀποδείχνει ὅτι τὸ στάδιον τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἦταν ξύλινο, ὅπως νόμισε ὁ Tafrahi. Κατόπιν συσχετίζοντας μὲ εὐφυῆ συνδυασμὸ πληροφορία τοῦ περιγητικοῦ βιβλίου τοῦ Bisani, ποὺ εἶδε ἐρεῖπια «ἀμφιθεάτρου» στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1788 κοντὰ στὸ ναὸ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, μὲ γνωστὴ τοιχογραφία τῆς νότιας πλευρᾶς